

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Götheborgske

S p i o n e n.

 Lördagen, den 22 Februarii, 1766.

Det hade redan i Götheborg tillkyndat mig en wån, förr än jag såg denna Götha Rifes prydnad. Jag skref honom til, och begärade en och annan underrättelse från en så lysande ört, och på hwilken jag nu, åtminstone någon tid, beflutat wistas.

Min wån war nog widlyftig i sit swar; men han lär trodt sig fått et godt ämne, och at jag war ensaldig. Jag wet åtminstone, at han ej tog fel i det senare. Ibland andra mina frågor war den: huru här står til med religionen, amt om här tolas flera än en? Jag har i mina papper igenfunnet hans bref, och anhåller hos dig, min läsare, om lof at få införa detsamma: tänk hwad förmån jag härigenom winner; brefs wet lär uphylla 4 a 5 sidor. Finner du här något fladder inblandat; så är det mot min wilja: för öfrigt är jag ej den förste, som handlat med sådan wara. Swaret är följande:

Min Herre,

Er fråga är nog swår at beswara; icke des mindre fordrar min Skyldighet at säga hwad jag wet. Jag är sjelf intet lärde, och min moder, jag wördar hånnes stoft, förbödd mig at gråla: lär, sade gumman, Catechesen, samt råfna och skrifwa, och, på mina ord, inom få år, skal du blifwa rik, och en betydande man. Det öfriga kan du förakta: så gör hederligt folk; ty det tjånar blott til at tömma pungen och plåga hjernan.

Jag fölgde troget så ömma förmaningar: jag läste Catechesen länge, för at ej glömma Swenskan i bok, samt skref och råfnade, för at blifwa flickelig och nyttig medborgare. Jag swarar altså på er fråga efter min insigt, och just därför är jag mindre bedragare, om jag felar.

Inwånarne lära förekomma alle resande mycket djupt-tänkte: åtminstone förråder utseendet en grundelig insigt, en hög anda, och et genomträngande förstånd. Om detta sträcker sig til religionen, och des grunder, wågar jag ej afgöra. Hwad jag wet, är det, at en del gernä besöker Kyrkan, hwilken på wanlig tid gifwer genljud af otalige suckar, och et andåktigt sorl, samt tyckes hysa en menighet, som är åfwen så rättroende, som talrik. En och annan, som tror sig wara kännare, påstår, at hjertat har liten eller ingen del i dessa heliga rörelser.

Andre åter hålla ej mödan wårdt, at förstålla sig och skrymta, weta knapt hwar Kyrkan ligger och höra aldrig flockorna med upmärksamhet ostare,
än

än' när dessa med et bedröfweligt låte säga dem,
at deras egendom står i fara.

Jag har länge undrat, hwad ordsaken wore til
så mycken känslolöshet, och omsider påhittat sa-
ken. Wi äge här två slags almanakor: den ena
är Kongl. Wetenskaps Academiens, hwilken, som
min Herre wet, är alman för hela Riket. Den-
na behöfwer jag ej beskrifwa: wår Nådiga Sf-
werhet har fogat den anstalt, at hon är oförbåttre-
lig. Får jag kalla den andra dryckenstaps Aca-
demiens? Natt och dag äro ej så oflike, som dessa
två. Jag wil korteligen beskrifwa den senare;
ty hon törs wara ofänd: hon äger lika så många
dagar och nätter, som den förra; men nätterna
är mycket längre, och dagarne kortare; desse miste
emot halfwa delen af sin längd. Ingen söndag
finnes i hela almanaken; men några få arbetsda-
gar, under sommar-månaderna. Jag påminner
mig ej så noga huru dagarne i weckan kallas; men
det wet jag, at de woro alle med röda bokstäfwer
teknade, och hade sina namn af wållust och nögen.
Venus anmärkes jämwäl här, som en mycket be-
tydande planet; somlige påstå, at hon skiner som
solen, och bör med råtta hållas för nattens för-
nämsta ljus. Den råtta Venus lånar sin glans,
äfwen som de andre planeterne, af solen: men
denna har sin egen. Däruti äro de likwäl like,
at bägge räknas til det slags stjernor, som kallas
errantes eller wandrande. Jag råfode af en
händelse at få se en tidebok, af detta slaget, och
hade så när sjelf blifwet wecke-will, när jag här

ej träffade någon heligdag. Bör någon med Skäl undra at de, som endast äga dessa almanaker, komma sällan eller aldrig i Kyrkan?

Er fråga war dubbel: jag har efter insigt svarat på förra delen; och går alltså nu til den senare. Det kan ej annat än wara bekant, hwad helsosamma och Christeliga inrättningar stadga i detta målet. Wår ungdom narras ej genom uppenbara bedrägerier och wissfarelser. Wåre ledare äro samwetsmän, och arbeta med iswer på wårt bästa; men, tänk! hwem kunde wäl drömma härtil? Jag har största ordsak at frukta, det wi, oaktsadt alt detta, hafwe hedningar och asgudadyrkare inom wåre porter: åtminstone har jag mycket hört talas om twänne asgudar, af hwilka den ene kallas interresse, och den andre **åra**.

Den förre Skäl hafwa många tilbedjare, och på kort tid blifwet frodig och storwärt. Han berättas i forna tider waret mager, och sedt ut som et skeleton, utan twiswel när den gamla redeligheten war wår hemdygd, och man mente andre åswen så wäl som sig sjelf. Man kan ej lefwa länge hårpå orten, utan at låra känna honom. Hans humeur är melancholiskt: han flyddar förträffeligen någre få tilbedjare; men alle de öfrige undkomma sällan hans åse-wiggas.

Den andre kallas, som redan är sagt, **åra**, (låt ej namnet förwilla eder) jag menar ej den sanna åran. Jag påminner mig ej så noga årtaler, när denna säges blifwet utförd; ty jag är hwarlen gammal, eller minnesgod: men jag har efterfrågat

frågat ordsakerna, och man har berättat mig, i
 tromål, at hon war storflågtad, och för när i skyld-
 Kap med dygden: et beklageligt öde för så hög börd!

Den åran, om hwilken jag nu talar, kan an-
 ses för den förras apa: hon åger och, just där-
 före, flere tillbedjare. I dag uptänder man rö-
 kelse på hånnes altare, och i morgon sitter man
 hånne i stödet. Et hwardags hjerta lystes, uti
 et ögnablick, ur stoftet, mot stjerne-hwalfwet, och
 betraktar, ifrån sin högd, de andre dödelige med
 samma förakt, som lejonet, de små swaga och
 rädda djuren.

När endast dygd och wett fordom banade wä-
 gen til den samma åran; så har man nu lärt gen-
 stigar: stor sak, om man endast träffar hånnes
 apa; man blånker ändå. Denna åger bestånd
 med de mörkasta gerningar: sselfwa liderligheten
 kan blifwa åre-full, och dumheten krönas med la-
 grar. En perukestock intager högsätet, när qwick-
 heten tränges af sludret wid dörren. Skunnig-
 heten togar fram i en fotsid kappa, och wettet
 nödsakas gå efter, at bära up släpet. Myntet
 sätter wärde på karlen, och åran känner straxt
 igen sin stämpel.

Förr än jag slutar, wil jag lägga til, at Ju-
 dar, kan wara at ryktet är falskt, flere gånger
 sökt tilstånd, at så här sätta sig ner. Jag wet
 wäl ännu ej egenteligen hwad som lockar dem hit;
 men en wiß man, som noga känner deras böghelse,
 wil inbilla mig, at lusten här oförlifneligen wäl
 passar sig til deras temperament. Ryktet berät-

tar, at de aldrig mer låra söka tillstånd, at offentligen få bygga och bo hos oss, såsom på många ställen i andra länder; sedan de påsunnet et besynnerligt sätt at förklåda sig, genom hwilket de aldeles lifna oss Christne: ja detta går så långt, at de ock äta flåsk.

Min Herre, jag har nu beswarat eder fråga. Wår stad är ej Amsterdam, där alla religioner öfwas fritt; icke des mindre ses, at wi, hemligen, hafwe flera än billigt är. Judar och hedningar kunde wara borte; stor sak om solkmängden skulle härigenom lida, må wål.

Tankar öfwer Hus: Försäkring.

Wårt wakra Gøtheborg består, til större delen, af trähus. Här och där prydes wål, och tillika gagnas någon gata af et och annat stenhús: men så wida dessa äro så, staden tätt bebodd, och en stor del af gatorna tronga; så lär hwar och en finna, om ock förfarenheten ej giffwet oss så ofta bedröfweliga wedermålen, at få timmars eldswåda förmår göra en stor del af stadens inwånare huswille.

En del husägare, som en och annan gång, dels sett sin egen, dels medborgares egendom förwandlad i aska, har altså sunnet sig nödsakad at försäkra sina hus: i synnerhet har man efter den stora eldswådan 1758 begynt blifwa, i detta ämnet, tänkande och försigtig; men, beklageligen, försigtigheten åger ännu sina brister. Husen försäkras utom lands, och Gøtheborg betalar til Amsterdam

sterdam eller andra orter årligen både en dryg och obillig skatt.

Jag wil korteligen wisa huru ansenlig denna afgift blifwer: låt 50 Götteborgska trähus i Holland wara försäkrade, hwartdera til 4000 G. cour. hwilket med skäl lär kunna tagas såsom et medium. Summan blifwer alltså 200000 G. Præmium a 2 procent, som härfdöre årligen betales, utgör 4000 G. Provision, police och mindre utgifter 1200: får alltså Holländaren årligen 5200 G. cour. hwilka efter en, för sednare åren, måttad cours a 90 M. göra 15600 Daler S:mt. I anseende härtil, tror jag mig ej taga fel; ont jag påstår, at sedan år 1758, då de måsta af våra försäkrade hus, bleswo i Holland teknada, åtminstone en tunna guld wandrat ur Riket, utan at den lidande, i sål af wådelig belågenhet, torde haft all wederbörlig säkerhet. Ho kan wara Swensk, och tänka härpå med låtsinnighet? Hwarfdöre försäkras icke Swenska hus på Swensk botten? Hwarfdöre har man icke en brand-cassa, til hwilken den lidande med säkerhet kan gå? Frågor, dem jag nu ej wil, och kanske ej kan, uplösa.

Sista farliga wådelb, som den 9 dennes förstörde en del af Kronhusgatan här i staden, har, som ryktet berättar, eldat flera wåltänkta och patriotiska hjertan. Man önskar, och wil hoppas at snart få se en inrättning, genom hwilken Rikets wål med inwånarnes säkerhet förbindes.

Kundgörelser.

Hos Herr Peter Lamberg är til köps Lüneburger salt, tillika med risgryn, casso-bönor, Ungelskt fensterglas i forgar, och bly i tackor.

Utbjudes til salu et Skånst skåp, i octonde året gammalt, brunskinnligt til färgen, eller Morenkop, 9 quarter och 2 tum högt; förträffeligt under sadel och för slåde, jämwäl mycket tjenligt för herrskap, som wil hafwa god afwel, och kan beses på Ribbingslund i Wåne härads af den som åstundar. Närmare underrättelse fås uti Herr Olof Nisings hus på Konungsgatan.

Den 26 dennes blifwer på Rådhuset i Kongelf, genom offentlig Auction, förkaldt et parti tytt mjöl, som, så wäl förut hos Herr Daniel Krooth Jansson, i nämnda stad, såsom och wid Auctionen, kan beses.

Hos Herr Johan Birgman, boende på Holändare-gatan, finnas berg-vstron, nyligen från Tjörn inkomna, til billigasta pris.

Rättelser uti N:o 5. och 7.

Uti N:o 5, s. 36, r. 25, står hwar bör läsas hwaraf: likaledes uti N:o 7, s. 55, r. 13, står 1765, bör läsas 1755.

